

scheiden kunnen worden. Tussen de eis om vooral opvallend verschillend te zijn (van de concurrentie, maar ook van de voorgaande eigen affiche) en de eis om herkenbaar te zijn als een eigen stijl is het moeilijk laven. Geen gezelschap durft het aan een herkenbare huisstijl te ontwikkelen waaraan iedere voorstelling wordt ondergeschikt. De rode rand met zwart-witte foto erin van de kvs is uiteraard geen huisstijl, maar een huislogo: een lay-out-oplossing zonder stijl. Geen gezelschap stelt zich vandaag nog een programma, waaraan in continuïteit wordt gewerkt. Geen gezelschap ziet zich als een 'school'.

De regel is veeleer dat iedere voorstelling zelfstandig benaderd wordt. Het publiek is vandaag geen trouw gezelschapspubliek; de voorstellingsmakers ontkennen iedere trouw aan een traditie of aan een continuïteit. En als die er is moet die eerder verborgen dan geafficheerd worden. Iedere continuïteit sneuvelt voor het neersabelende oordeel van 'reeds gezien'.

Daarom natuurlijk de andere strategie: 'nog nooit gezien'. Hoe maakt een gesloten

cultuurvorm – theater is nu eenmaal geen televisie met de laagst mogelijke drempel – dat aan de anonieme, onbekende voorbijganger duidelijk? Hoe positioneer je je tegenover de buitenstaander die je wil insluiten? Hoe maak je hem duidelijk dat hij iets niet weet (nl. het theater, die voorstelling), zonder hem daarvoor dat het aanspreken van de buitenstaander op zich meteen zijn binnenhalen betekent? Dat lijkt me de centrale vraag van de hele klassieke culturele sector sinds de bikkelharde concurrentie met de media. Hoe zet je de drempel buiten werking?

De traditionele kunstvormen gebruiken al tientallen jaren een klassieke retorische machine: ze schenken de kijker gratis medeplichtigheid aan een anti-burgerlijke provocatie. In feite steunt die schenking natuurlijk op een chantage: wil ik mij door de provocatie niet zelf laten ridiculiseren, dan moet ik me in het provocerende gebaar laten impliceren. Om niet het object van de provocatie te worden moet ik het subject ervan zijn.

Uiteraard stelt het allemaal niets meer voor; het is een ritueel waarin terrein, argumenten en de posities volledig voorspelbaar zijn. Toch is het juist omdat het zo voorspelbaar is en zulk een algemene toepassing heeft gevonden ook een cruciaal moment uit onze cultuur geworden. De routineuze provocaties positioneren tekst, voorstelling en publiek in een nieuwe verhouding tot elkaar. Wat onmogelijk wordt onder dit regime is iedere erkenning van het klassieke – van een referentietekst en dus ook van een interpretatie als uitvoering. In de plaats komt de kannibalisering en de ironisch-provocerende omzeiling van het repertoire als cultureel concept. De provocerende oppervlakte verbergt de diepe angst voor iedere referentietekst. Dat is de verdienking die vele affiches bij me wekken.

Theateraffiches zien er opmerkelijk zelfingenomen uit. Hun blozende zelfoverschatting staat in schril contrast met het precaire bestaan van het theatrale, met de kleine maatschappelijke rol die haar nog rest. Die zelfoverschatting is

